

Józef Stala

Wskazania odnośnie katechezy rodzinnej w dokumentach synodów Kościoła w Polsce po roku 1980

Studia nad Rodziną 7/1 (12), 49-64

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Józef STALA

WSKAZANIA ODNOŚNIE KATECHEZY RODZINNEJ W DOKUMENTACH SYNODÓW KOŚCIOŁA W POLSCE PO 1980 ROKU

Institucja synodu diecezjalnego w życiu Kościoła jest dobrze znana i cenna. Synod diecezjalny posiada określone miejsce w Kościele diecezjalnym, zwłaszcza uprzywilejowane *locus* teologiczno-prawne¹. Katecheza rodzinna prezentowana w dokumentach synodów² Kościoła w Polsce po 1980 roku stanowi treść niniejszego artykułu.

1. Tło historyczno-doktrynalne katechez rodzinnej w Polsce

Człowiek naszych czasów posiada ogromne zasoby wiedzy i technologii. Nietrudno jednak zauważyć, że zasoby te mogłyby być o wiele lepiej wykorzystane, a przede wszystkim mogłyby służyć rzeczywistemu dobru człowieka i całych społeczeństw. Wydaje się więc, że znajdujemy się dziś w tym momencie historii świata, który domaga się ponownego ustalenia właściwych priorytetów³. Człowiek powinien uświadomić sobie, że nie jest on zwyczaj-

¹ Por. T. Rozkrut, Synod diecezjalny w Kościele, Tarnów 2002, s. 13; W Trzecie Tysiąclecie. Komentarz pastoralny do dokumentów II Polskiego Synodu Plenarnego, Tarnów 2002.

² W prezentowanym tekście odniosłem się do ustawodawstwa następujących synodów: II Polski Synod Plenarny 1991-1999, Pallottinum 2001; Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, Kraków 1994; Drugi Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Gniezno 1981; II Synod Diecezji Lubelskiej 1977-1985, Lublin 1988; IV Synod Diecezji Tarnowskiej 1982-1986, Tarnów 1990; II Synod Diecezji Częstochowskiej, Częstochowa 1987; I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeszkiej 1986-1990, Koszalin 1990; III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991, Kielce 1992; XLII Synod Diecezji Płockiej 1987-1991, Płock 1992; Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, Wrocław 1995; Poznański Synod Archidiecezjalny 1992-1993, Poznań 1994; Drugi Synod Diecezji Włocławskiej, Włocławek 1994; I Synod Diecezji Drohiczyńskiej, Drohiczyn 1997; I Synod Diecezji Łowickiej 1995-1999, Łowicz 1999; I Synod Diecezji Ełckiej 1997-1999, Ełk 1999; III Synod Archidiecezji Łódzkiej, Łódź 1999; Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej, Warszawa 2000; Pierwszy Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996-2001, Zamość 2001; III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Gniezno 2001; I Synod Diecezji Pelplińskiej, Pelplin 2001.

³ Por. Jan Paweł II, Nauka-sumienie. Spotkanie z przedstawicielami Uniwersytetu Narodów Zjednoczonych (Hiroszima 25.02.1981), w: Uniwersytety w nauczaniu Jana Pawła II, t. I (1978-1988), Warszawa 1999, s. 235.

nym „prefabrykatem”, ale musi, poprzez wychowanie i samowychowanie, „tworzyć siebie”, stawać się w pełni człowiekiem⁴. Musi też przeciwstawić się, wydawałoby się nieuniknionemu dziś, procesowi laicyzacji.

Laicyzacja w warunkach polskich przez dziesiątki lat występowała jako określone zjawisko społeczne, ale także jako zaprogramowane dążenie władz państwa totalitarno-ateistycznego, a więc mające charakter ideologicznego oddziaływania. Stąd też najczęściej mieliśmy do czynienia z laicyzacją bardziej sterowaną niż spontaniczną. Władze komunistyczne zapewniały, że propagowany model laicyzacji jest światopoglądowo neutralny. W rzeczywistości jednak pod hasłem tym dokonywano planowanej ateizacji narodu, usuwając z życia społecznego wszelkie przejawy religijności, niszczone polską i chrześcijańską kulturę, podważano i ośmieszano chrześcijańskie wartości moralne. Pozostawiło to trwałe ślady w mentalności, poglądach i postawach wielu Polaków. Nie trzeba dodawać, jak wielkie to wyrządziło szkody w życiu społecznym, a zwłaszcza w świadomości młodzieży, która bezkrytycznie przyjęła wiele poglądów, a niektóre ateistyczne normy moralne utrwaliły się i funkcjonują w jej życiu. Nastąpił całkowity lub częściowy brak chrześcijańskich uzasadnień stylu życia, nieodwoływanie się do religijnych motywacji w najważniejszych dziedzinach życia osobistego, rodzinnego, społecznego, konformizm światopoglądowy i etyczny, chaos doktrynalny, brak myślenia metafizycznego i formacji humanistycznej, nastawienie konsumpcyjne i brak zapotrzebowania na wartości duchowe. To wszystko dziś utrudnia, a nawet niekiedy uniemożliwia odbiór treści religijnych na katechezie szkolnej, parafialnej i rodzinnej⁵.

Kształtowanie dojrzałego człowieka i chrześcijanina jest wciąż najważniejszym elementem katechezy. Wśród różnych jej form dziś szczególnie ważna wydaje się być przede wszystkim katecheza rodzinna⁶.

⁴ Por. Jan Paweł II, *Kultura i perspektywy przyszłości świata. Spotkanie z profesorami i studentami Uniwersytetu w Coimbrze*, (15.05.1982), w: *Uniwersytety w nauczaniu Jana Pawła II*, dz. cyt., s. 295.

⁵ Por. Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, dz. cyt., s. 39.

⁶ Zob. np.: *Drogi katechezy rodzinnej*, red. J. Stala, E. Osewska, Poznań 2002; S. Dziekoński, *Rola rodziców w chrześcijańskim wychowaniu potomstwa*, w: *Komunikacja wiary w Trzecim Tysiącleciu*, red. S. Dziekoński, Olecko 2000; M. Majewski, *Zainteresowanie katechezą rodzinną i próby jej interpretacji*, RTK 1975, z. 6, s. 39-54; M. Majewski, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, Kraków 1995, s. 61-74; E. Osewska, *Komunikacja wiary w rodzinie*, *Katecheta* 1995, nr 3, s. 139-143; E. Osewska, *Ograniczenia i możliwości katechezy w rodzinie*, *Seminare* 1995, s. 81-97; E. Osewska, *Rodzina środowiskiem katechetycznym*, Suwałki 1997; E. Osewska, *Kierunki współczesnej katechezy rodzinnej*, Suwałki 1998; E. Osewska, *Praktyka katechezy rodzinnej na świecie*, *Seminare* 1999, s. 219-231; E. Osewska, *Katecheza w rodzinie jako element integrujący podstawowe doświadczenia ludzkie z rzeczywistością wiary*, *SnR* 1999, nr 1, s. 143-153; E. Osewska, *Ka-*

Z nauki Soboru Watykańskiego II, Synodu Biskupów z 1977 i 1980 oraz adhortacji apostolskiej „O katechizacji w czasach współczesnych” z 1979 roku i adhortacji *Familiaris consortio* wpływają interesujące wypowiedzi, charakteryzujące rodzinę chrześcijańską właśnie jako środowisko katechetycznego przepowiadania Słowa Bożego⁷.

Dziś chyba nikt nie ma już wątpliwości, że katecheza nie odniesie oczekiwanych rezultatów bez świadomego i odpowiedzialnego współdziałania rodziny⁸. Rodzina, jako środowisko wychowawcze, stanowi niczym nie zastąpioną instytucję wychowawczą, której autonomii w zadaniach wychowawczych nikt nie może kwestionować czy też podważać⁹. Podkreślenie roli rodziny jako szczególnej wspólnoty wychowawczej wiąże się równocześnie z odpowiednim przygotowaniem jej do właściwego wypełniania tej roli. Fundamentalnym warunkiem przygotowania rodziny do funkcji religijnej oraz uaktywnienia do katechezy jest uformowanie jej poprawnej struktury,

techeza w rodzinie – prawda i złudzenia, w: Komunikacja wiary w Trzecim Tysiącleciu, dz. cyt., s. 41-62; E. Osewska, Katecheza w rodzinie na podstawie badań prowadzonych w parafii wiejskiej, *Katecheta* 2001, nr 10, s. 13-23; S. Semik, Katecheza w rodzinie – „Kościołe domowym”, *Seminare* 1977; S. Semik, Miejsce katechezy rodzinnej w procesie religijno-moralnego wychowania dziecka, *Seminare* 1981, s. 111-124; J. Stala, Tradycja katechezy rodzinnej w Diecezji Tarnowskiej przed Soborem Watykańskim II, *Tarnowskie Studia Teologiczne* 1997, nr 15, s. 229-258; J. Stala, Przedmiot i forma katechezy rodzinnej, *Katecheta* 1999, nr 4, s. 10-14; J. Stala, Konieczność katechezy rodzinnej, *Katecheta* 1999, nr 5, s. 6-10; J. Stala, Specyficzne tematy katechezy rodzinnej, *Katecheta* 1999, nr 6, s. 10-11; J. Stala, Prymat i nadrzędność rodzinnej katechezy i wychowania we współdziałaniu ze szkolnymi programami, *Katecheta* 1999, nr 7-8, s. 23-24; J. Stala, Aspekty formalne katechezy rodzinnej, w: W poszukiwaniu kształtu katechezy, red. B. Klaus, J. Stala, Tarnów 2000, s. 201-219; J. Stala, Rodzina na przełomie wieków, w: *Przyszłość wychowania*, red. A. Solak, Tarnów 2001, s. 71-90; J. Stala, Współczesne zagrożenia dla środowiska katechezy rodzinnej, *Sprawy Rodziny* 2001, nr 55-56, s. 118-131; J. Stala, Potrzeby i możliwości wprowadzania elementów ewangelizacji do katechezy rodzinnej, w: *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2002, s. 13-31; J. Wilk, Katecheza jako podstawowa funkcja katechumenatu rodzinnego, *Seminare* 1977; J. Wilk, Problem współczesnego katechumenatu rodzinnego (Studium pedagogiczno-pastoralne), Lublin 1976 (mps); J. Wilk, Próba teologicznego uzasadnienia katechumenatu rodzinnego, *RTK* 1977, z. 6, s. 71-83; J. Wilk, Wartość katechumenatu dla wychowania chrześcijańskiego, *RTK* 1983, z. 6, s. 273-283; J. Wilk, Wpływ rodziców na religijność dziecka do 6 lat, *RTK* 1975, z. 6, s. 55-74; J. Wilk, Znaczenie pierwszych doświadczeń dla religijnego wychowania małego dziecka w rodzinie, Lublin 1987.

⁷ Por. P. Poręba, Rodzina jako problem współczesnego duszpasterstwa katechetycznego, *CzST* 1978, s. 245-257; J. Stala, Rodzina naturalnym środowiskiem dla katechezy, *Paedagogia Christiana* 2001, nr 1, s. 199-210.

⁸ Por. M. Majewski, Zainteresowanie katechezą rodzinną i próby jej interpretacji, art. cyt.; S. Semik, Katecheza w rodzinie – „Kościołe domowym”, art. cyt.

⁹ Por. Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu, w: II Polski Synod Plenarny 1991-1999, dz. cyt., nr 4-5, s. 50.

więzi i funkcji wychowawczych¹⁰. Służyć temu powinna rozwijana w polskim Kościele akcja pedagogizacyjna rodziców oraz duszpasterstwo i poradnictwo parafialne¹¹.

Różnie rozwijająca się w ciągu wieków katecheza rodzinna wypracowała szereg swoich form. Wymienić tu można chociażby: rekolekcje stanowe, katechezę dorosłych, stałe i okresowe pogadanki oraz wykłady, uniwersytety dla rodziców, systematyczne spotkania z Biblią, głośne czytanie lektur, kręgi rodzinne i intronizacje Pisma św., wspólne modlitwy. Są to mniej lub bardziej sankcjonujące katechezę elementy, które prowadzą w różnym stopniu do katechezy rodzinnej¹².

Kościół próbuje dziś zarówno odnawiać stare jej formy, jak i poszukiwać dla niej nowych, interesujących dróg. Sobór Watykański II przypomniał wszystkim wiernym ich posłannictwo głoszenia Ewangelii współczesnemu światu. Zwrócił na nowo uwagę, że we wspólnocie Kościoła bardzo ważną rolę w tej dziedzinie odgrywa rodzina – domowy Kościół (por. KK, 11).

Kolejne dokumenty Kościoła pogłębiają naukę Soboru Watykańskiego II na temat rodziny, zawierają też pewne wskazania odnośnie do katechezy rodzinnej. Encyklika *Humanae vitae* przypomina rodzicom o ich odpowiedzialności za przekazywanie życia i wychowanie dzieci, precyzuje wymagania odpowiedzialnego rodzicielstwa. Adhortacja *Familiaris consortio* zaznacza z kolei, iż obowiązek wychowawczy rodziców wyklucza jakiegokolwiek zastępstwo, a miłość ojcowska i macierzyńska daje ich działalności wychowawczej i katechetycznej szczególny wyraz (por. n. 36). Karta Praw Rodziny, stanowiąca usystematyzowany zapis wskazań dotyczących praw rodziny opartych na wartościach chrześcijańskich¹³, przypomina, że podstawowym źródłem tych praw jest prawo naturalne, wpisane przez Stwórcę w serce każdego człowieka (por. n. 3). Wydany w 1994 roku *List do Rodzin* wydatnie prawde o rodzinie jako szczególnej komunii osób, gdzie dokonuje się wzajemne obdarzanie człowieczeństwem wszystkich jej członków (por. n. 16).

„Ogólna Instrukcja Katechetyczna” uwzględniając potrzebę katechezy rodzinnej mówi z kolei o potrzebie formacji rodziców chrześcijańskich jako katechetów zobowiązanych nie tylko do wychowywania, ale również do ka-

¹⁰ J. Stala, Użyć prawdy i w prawdzie, w: W Trzecie Tysiąclecie. Komentarz pastoralny do dokumentów II Polskiego Synodu Plenarnego, dz. cyt., s. 46-49.

¹¹ Por. P. Poręba, Pedagogizacja rodziców, SW 1969, s. 422-487.

¹² Zob. J. Stala, Podstawy teologiczno-antropologiczne katechezy rodzinnej, Tarnów 1998; J. Stala, Tradycja katechezy rodzinnej w diecezji tarnowskiej, Tarnów 1999; J. Stala, E. Osewska, Fundamentalne podstawy i obszary katechezy rodzinnej, Tarnów 2000; Drogi katechezy rodzinnej, red. E. Osewska, J. Stala, Poznań 2002.

¹³ Por. J. Gręźlikowski, Karta Praw Rodziny Stolicy Apostolskiej a międzynarodowe akty praw człowieka, HD 1994, nr 1, s. 15.

techizowania swoich dzieci¹⁴. Dokumentem Kościoła, który już w sposób wyraźny mówi o katechezie rodzinnej, jest adhortacja apostołska *Catechesi tradendae*, podkreślająca, iż katecheza rodzinna wyprzedza każdą inną formę katechezy, a dokonuje się ona w warunkach codziennego życia rodziny (por. n. 68). Nowe „Dyktorium ogólne o katechizacji”, wydane w 1997 roku, stwierdza natomiast, iż rodzina jako miejsce katechezy ma szczególny przywilej, gdyż przekazuje Ewangelię zakorzeniając ją w kontekście najgłębszych wartości ludzkich¹⁵.

Bogactwo charyzmatów, którymi obdarzona jest rodzina, staje się prawdą coraz lepiej odkrywaną. Uświadamiamy sobie na nowo, że charyzmaty nie są tylko przywilejem wybranych i nie pojawiają się tylko w życiu ludzi świętych, ale również w życiu małżonków, którzy otrzymują moc wypełniania swoich obowiązków rodzinnych i wzajemnego uświęcania się. Katechetyczna postęga rodziny jest więc wielką nadzieją, ale również i wielkim wyzwaniem dla Kościoła i samej rodziny w Polsce. Dlatego podejmując analizę wymienionych wyżej dokumentów Kościoła w Polsce pragnie dokonać ich recepcji na swój grunt.

2. Sakramentalne korzenie rodzinnej służby Kościołowi i społeczeństwu

Geneza rodziny łączy się ściśle z genezą Kościoła, dlatego Sobór Watykański II nie waha się nazywać Kościoła rodziną Bożą (por. KK, 6. 32. 51). To rodzina jest więc modelem dla wspólnoty Kościoła – bierze ona swój początek z miłości, jaką Stwórca już na początku stworzenia ogarnął cały świat (por. LdR, 2). Również Chrystus objawia się w pełni człowiekowi najpierw w rodzinie i przez rodzinę, w której narodził się i wzrastał. Nie ma więc tej wielkiej tajemnicy, którą jest Kościół i ludzkość w Chrystusie, bez tej wielkiej tajemnicy, jaką jest jedno ciało, to znaczy małżeństwo i rodzina (por. LdR, 19).

Dlatego sakrament małżeństwa – sakrament miłości i życia, jest dla Kościoła i samej rodziny prawdą, którą wciąż na nowo powinno się odkrywać i z całą mocą potwierdzać. Nauka synodalna wskazując właśnie na sakramentalne źródło katechetycznej postęgi rodziny, przypomina, że Bóg Stwórca powołując do istnienia parę małżeńską nie tylko obdarzył ją więzią miłości, lecz że otrzymała ona także w darze Ojca, od którego pochodzi wszelkie ojcostwo na niebie i na ziemi, rodzicielskie po-

¹⁴ Zob. Kongregacja ds. Duchowieństwa. Ogólna Instrukcja Katechetyczna *Directorium Catechisticum Generale* (11.04.1971), n. 115, w: Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła, cz. 1, red. W. Kubik, Warszawa 1985.

¹⁵ Por. DOK, 255.

slannictwo: bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię¹⁶. Kościół znajduje więc w rodzinie zrodzonej z sakramentu swoją kolebkę i miejsce, w którym wchodzi w pokolenia ludzkie. Rodzina jest powołana do budowania Królestwa Bożego w dziejach poprzez udział w życiu i posłannictwie Kościoła. Ewangelizacja rodzinna jest wpisana w kontekst ewangelizacji Kościoła powszechnego, jego działań katechetycznych i duszpasterskich, ma ona być w jedności z wszelkimi poczynaniami ewangelizacji parafialnej.

Udział rodziny w życiu i posłannictwie Kościoła przejawia się w potrojnym jej odniesieniu do Jezusa Chrystusa: Proroka (wspólnota przyjmująca wiarę i ewangelizację), Kapłana (wspólnota w dialogu z Bogiem) i Króla (wspólnota w służbie człowiekowi). Spełniając funkcję prorocką: „Kościół domowy jest powołany do tego, by był jaśniejącym znakiem obecności Chrystusa i Jego miłości także dla ludzi stojących «daleko», dla rodzin, które nie wierzą i dla tych rodzin chrześcijańskich, które już nie żyją konsekwentnie wedle otrzymanej wiary: jest wezwaniem, ażeby «przykładem i świadectwem swoim» oświecał tych, co szukają prawdy” (FC, 54). Spełniając funkcję kapłańską: „Kościół domowy” uczestniczy w niej poprzez sakramenty święte i modlitwę rodzinną, przez dialog z Bogiem Ojcem przez Syna Bożego w Duchu Świętym. „Rodzina chrześcijańska, «Kościół domowy», jest włączona w Kościół, lud kapłański poprzez sakrament małżeństwa, z którego wyrasta i z którego czerpie pokarm, jest stale ożywiana przez Chrystusa Pana i przez Niego wzywana i zobowiązana do dialogu z Bogiem przez życie sakramentalne, ofiarę życia i modlitwę” (FC, 55). Spełniając funkcję królewską: „rodzina chrześcijańska jako wspólnota osób ochrzczonych jest wezwana, aby tak jak Chrystus sprawuje swoją władzę królewską oddając się na służbę ludzi i ona odnajdywała autentyczny sens własnego udziału w Królewskości swego Pana, uczestnicząc w Jego duchu i w postawie służby człowiekowi” (FC, 63).

Najpiękniejszym wyrazem tej służby jest małżeńska i rodzinna komunია osób. Komunია ma swoje korzenie w naturalnym uzupełnianiu się mężczyzny i niewiasty, którzy w sakramencie małżeństwa zostają obdarowani przez Ducha Świętego darem komunii nadprzyrodzonej¹⁷. Ta komunია małżeńska stanowi fundament komunii rodzinnej, a więc prawdziwej więzi miłości pomiędzy rodzicami i dziećmi, braćmi i siostrami, dziadkami i wnukami, i innymi krewnymi. Komunია ta jest zakorzeniona w naturalnych więzach ciała i krwi. Wszyscy członkowie rodziny, każdy według własnego obrotu, mają łaskę, a zarazem obowiązek budowania w każdym dniu prawdzi-

¹⁶ Por. III Synod Kieleckiej 1984-1991, dz. cyt., s. 236.

¹⁷ Por. Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, dz. cyt., 11.

wej komunii osób, tworząc z rodziny szkołę bogatszego człowieczeństwa. Nie wolno zapominać, że komunია rodzinna może być zachowana tylko poprzez ducha ofiary i wyrzeczenia. Dlatego, aby ratować jedność rodziny i leczyć rany zadane jej przez egoizm, Chrystus przychodzi z pomocą w sakramencie Pojednania i Eucharystii¹⁸.

Rodzina jest głęboką wspólnotą życia i miłości. Jej zadania w Kościele i świecie są ostatecznie określane przez miłość. Dlatego Synod¹⁹ za Janem Pawłem II przypomina o czterech podstawowych zadaniach rodziny:

- tworzenie wspólnoty osób,
- służba życiu,
- udział w rozwoju społeczeństwa,
- uczestnictwo w życiu i posłannictwie Kościoła.

Małżonkowie muszą być przede wszystkim świadomi, że są współpracownikami miłości Boga Stworzyciela. Bóg im błogosławił mówiąc do nich – bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną (por. Rdz 1,28). Podstawowym zadaniem rodziny jest więc służba życiu²⁰, dzięki której związek małżeński staje się podstawą ludzkiej społeczności²¹. Sakrament małżeństwa uzdalnia i zobowiązuje rodziców chrześcijańskich i małżonków do szukania i realizowania Królestwa Bożego na ziemi. W ten sposób rodzina chrześcijańska jest powołana do składania wielkodusznego i bezinteresownego świadectwa na rzecz społeczeństwa²². Rodzina powołana jest też do budowania Królestwa Bożego w dziejach poprzez udział w życiu i posłannictwie Kościoła²³. Małżonkowie powinni więc być świadomi nadprzyrodzonych darów, które otrzymują poprzez Kościół. Słowo Boże objawia im zamiysł i mądrość Boga co do istoty i posłannictwa ich rodzin, uczy, jak mają żyć, aby osiągnąć wszystkie pozytywne owoce. Poprzez sakramenty święte Kościół wzbogaca i umacnia rodzinę chrześcijańską łaską Chrystusową, a przez głoszenie nowego przykazania miłości pobudza i prowadzi ją do służby miłości ofiarnej na wzór Chrystusa.

Chrześcijańska rodzina nie może nigdy zatrzymywać tych nadprzyrodzonych darów wyłącznie dla siebie, ale winna dzielić się wspaniałomyślnie swym bogactwem duchowym z innymi rodzinami. Rodzina chrześcijańska powołana jest więc do odkrywania i realizowania zamysłu Bożego najpierw

¹⁸ Por. tamże, 11.

¹⁹ Por. tamże, 10.

²⁰ Por. Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, dz. cyt., 12.

²¹ Por. tamże, 13.

²² Por. tamże.

²³ Por. Drugi Synod Diecezji Włocławskiej, dz. cyt., 57.

względem samej siebie. W łonie rodziny, która ma świadomość tego zadania, wszyscy członkowie ewangelizują, a także podlegają ewangelizacji. Rodzice nie tylko dzielą się z dziećmi Ewangelią, ale mogą też od nich odebrać tę Ewangelię. Nakaz Chrystusa odnosi się także do rodziny: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16,15). Ożywiony duchem misyjnym Kościół domowy jest więc powołany, aby był jaśniejącym znakiem obecności Chrystusa także dla ludzi stojących daleko od Niego, a więc i dla tych, którzy nie wierzą w Boga, oraz „znakiem dla tych rodzin chrześcijańskich, które już nie żyją konsekwentnie według otrzymanej wiary” (FC, 54)²⁴.

3. Rodzice: pierwsi wychowawcy i katecheci

Nie ulega wątpliwości, że katecheza poszukująca dla siebie idealnego środowiska, sprzyjającego efektywności działań katechetycznych, musi odwołać się do rodziny²⁵. To rodzice są nie tylko pierwszymi wychowawcami (por. KDK, 61), ale i pierwszymi katechetami swoich dzieci (por. FC, 39)²⁶.

Płodność miłości małżeńskiej nie ogranicza się tylko do fizycznego rodzenia dzieci, ale objawia się poprzez wszczęcie dzieciom wartości moralnych, duchowych i nadprzyrodzonych, które matka i ojciec przekazują w darze swoim dzieciom dla dobra Kościoła, narodu i świata²⁷. Zadanie wychowania wypływa z najbardziej pierwotnego powołania małżonków do uczestnictwa w stwórczym dziele Boga. Rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, w najwyższym stopniu są uznani za pierwszych i głównych ich wychowawców. Prawo i obowiązek rodziców do wychowania są pierwotne i mają pierwszeństwo w stosunku do zadań wychowawczych innych osób, z racji wyjątkowości stosunku miłości łączącej rodziców i dzieci²⁸.

Z powyższego prawa wyrasta dla rodziców istotny obowiązek wychowania potomstwa, wykluczający zastępstwo i niezbywalny – nie może więc być w pełni przekazany innym, ani przez innych zawłaszczony. Rodzice mają więc prawo wychować dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem religijnymi

²⁴ Por. Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, dz. cyt., 14.

²⁵ Zob. Z. Rak, Niezastąpiona rola rodziny w wychowaniu do małżeństwa, *Katecheta* 1987, nr 4; Z. Rak, Odpowiedzialność rodziny za przygotowanie do życia w rodzinie, HD 1985, nr 3.

²⁶ Por. T. Lenczewski, Katecheta w świetle dokumentów polskich synodów diecezjalnych po Soborze Watykańskim II, w: *Dzisiejszy katecheta. Stan aktualny i wyzwania*, red. J. Stala, Kraków 2002, s. 205-215.

²⁷ Por. Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, dz. cyt., 12.

²⁸ Por. tamże.

i moralnymi. Prawdziwe wychowanie zdąża do ukazania sensu życia, co zakłada kształtowanie osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego, który daje człowiekowi perspektywę życia wiecznego i dowartościowuje jego egzystencję na ziemi²⁹. Natura więc i charakter rodziny czynią ją najwłaściwszym środowiskiem wychowania dzieci, a więc przygotowania do życia w społeczeństwie. Rodzina jest fundamentem społeczeństwa dlatego, że otwiera i uwrażliwia człowieka na innych członków rodziny, a przez to pośrednio na całe społeczeństwo³⁰.

Badania medycyny, psychologii i socjologii dowodzą, iż aby być w pełni i prawidłowo rozwiniętym człowiekiem, trzeba żyć i wychowywać się w rodzinie³¹. Klimat rodzinny czyni bowiem bardziej skutecznym oddziaływanie pedagogiczne i wychowawcze. Rozwój człowieka dokonuje się przede wszystkim dzięki drugiemu człowiekowi. W rodzinie oddziaływanie wychowawcze i katechetyczne jest oparte na bezgranicznym zaufaniu, które daje możliwość ciągłego wzrostu i rozwoju oraz wyzwolenia w człowieku tkwiących w nim możliwości³².

4. W kierunku katechezy rodzinnej

4.1. Specyfika katechezy rodzinnej

Podstawową cechą domu rodzinnego jako środowiska katechetycznego jest niepowtarzalna atmosfera panująca w rodzinie. Specyficzna atmosfera rodzinna wynika z tego, iż środowisko rodzinne tworzy zespół warunków i przedmiotów tak materialnych, jak i niematerialnych, sprawiających, że żyjące w tej przestrzeni osoby związane są ze sobą w oryginalny i niepowtarzalny sposób, przede wszystkich poprzez węzły krwi i pokrewieństwa. Nie jest to układ statyczny. Wszystkie elementy tego środowiska wchodzą ze sobą w różnego rodzaju powiązania, stosunki i relacje. Bezpośrednim wynikiem tych relacji, ich wypadkową, jest atmosfera domowa, klimat rodzinny. Wprawdzie każda rodzina wytwarza w swój własny, oryginalny sposób swoją atmosferę, można jednak wskazać pewne warunki charakterystyczne dla zaistnienia odpowiedniej atmosfery rodzinnej do przeprowadzenia rodzinnej katechezy³³.

²⁹ Por. III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991, dz. cyt., 113.

³⁰ Por. W. Majkowski, Rodzina. Fundament społeczeństwa, w: Słownik małżeństwa i rodziny, red. E. Ozorowski, Warszawa-Łomianki 1999, s. 391.

³¹ Por. H. Misztal, Prawa rodziny w zakresie wychowania dzieci, w: Katecheza dzisiaj. Problemy prawne i teologiczne, red. W. Janiga, A. Mezglewski, Krosno-Sandomierz 2000, s. 14.

³² Por. A. Skreczko, Rodzina. Szkoła człowieczeństwa, w: Słownik małżeństwa i rodziny, dz. cyt., s. 393.

³³ Por. J. Wilk, Atmosfera rodzinna w wychowaniu, w: Wychowanie chrześcijańskie w duchu św. Jana Bosko, red. M. Majewski, Kraków 1988, s. 95-98.

Katecheza rodzinna uzyskuje swoją własną specyfikę na wielu płaszczyznach. Można więc mówić przede wszystkim o tym, że katecheza rodzinna dokonuje się poprzez magisterium życia i magisterium słowa. Najpełniejszą katechezą, szczególnie dla dziecka w wieku przedszkolnym, jest życie rodziny przepełnione religijną atmosferą, stworzoną przez autentyczność życia rodziców. Przez całokształt życia rodziny, rozgrywające się tam wypadki, a przede wszystkim osobowe walory rodziców i członków rodziny, Bóg staje się czytelny dla dziecka. Towarzyszące temu słowa stają się tylko nieodzowną pomocą do pełniejszego odsłonięcia zawartej tam treści religijnej. I one odgrywają istotną rolę w rozwoju religijnym dziecka: ukazują piękno życia mimo różnych pojawiających się trudności, dają chrześcijańską nadzieję w obliczu cierpienia i trudności, uczą jak dziękować w chwilach radosnych i pokutować za przewinienia. Katecheza rodzinna wyrasta więc niejako przy okazji, naturalnie, spontanicznie, z codzienności rodzinnego życia. Istotny element dla katechezy rodzinnej stwarza też liturgia dokonująca się w rodzinie. Odrywając członków rodziny od codziennych zajęć po to, by stanąć wobec tajemnicy, staje się ona fundamentem doświadczenia chrześcijańskiego³⁴.

Katecheza rodzinna jest czymś niezastąpionym. Ma formę serdecznej rozmowy. Odbywa się w kręgu rodzinnym, którego charakterystyczną cechą jest atmosfera miłości, zaufania i bezpieczeństwa. Przez dobrą znajomość dziecka daje możliwość doboru najważniejszych sposobów wyjaśnienia prawd Bożych i zachęty do czynów zgodnych z wyznawaną wiarą. Jest tu miejsce na takie pozytywne środki oddziaływania jak: przypominanie, zachęta, pochwała. Katecheza rodzinna daje też możliwość największej, choć dyskretnej, kontroli nad życiem dziecka w dzień świąteczny, w godzinach entuzjazmu i zniechęcenia³⁵.

Dom rodzinny różni się całkowicie od szkoły czy zakładu pracy. Mieszkania domowe nie dadzą się porównać ani z kościołem, ani z salą konferencyjną. Dom rodzinny to miejsce poczęcia i narodzin, posiłku i odpoczynku, rozrywki i pracy, twórczości i modlitwy, choroby i śmierci. Wszystkie pomieszczenia i rzeczy służą całej wspólnotcie, która uważa je za swoją własność i czuje się odpowiedzialna za ich stan. Tworzący rodzinę uczestniczą w pełni w jej dobrach i wartościach, a zarazem podejmują wysiłek w celu ich zwielokrotnienia. Życie rodzinne mimo swego zróżnicowania charakteryzuje się nie spotykaniem gdzie indziej jednością. Wszyscy razem siadają do posiłku, rozmawiają z sobą,

³⁴ Por. P. Poręba, Wychowanie religijne w rodzinie, w: Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej, Warszawa 1973, s. 185; S. Semik, Katecheza w rodzinie – „Kościele domowym”, art. cyt., s. 108-109.

³⁵ Por. J. Krajdocha, Katecheza rodzinna, Katecheta 1977, nr 1, s. 23.

dbają o porządek, śpieszą do pracy, wymieniają osobiste wartości, cieszą się radością innych i smucą z ich niepowodzeń. Całe środowisko rodzinne – przedmioty, osoby, ich kultura – wpływają pozytywnie na rozwój osobowości dziecka. Wpływ tego środowiska na dziecko jest intensywniejszy dlatego, że jest ono jego środowiskiem własnym, a jego zależność od tego środowiska bardziej wielostronna niż od innych. Doceniając oddziaływanie na dziecko wielu czynników, trzeba stwierdzić, że wpływ osób, a zwłaszcza rodziców, jest szczególnie. Dziecko uświadamiając sobie całkowitą zależność od nich w pełni ulega ich oddziaływaniu. Ponieważ relacje społeczne dziecka mają charakter emocjonalny, a współżycie rodzinne jest takich relacji pełne, wzajemne oddziaływanie osób w rodzinie jest bardzo dynamiczne³⁶.

Życie rodzinne z właściwymi sobie zjawiskami i cechami stawia katechezie rodzinnej postulaty. Treścią jej ma być życie rodzinne w jego zróżnicowanych sytuacjach, w kontekście kulturalno-społecznym i religijno-ewangelicznym. Realizować ją mają z pełną świadomością chrześcijańską wszyscy członkowie rodziny, wykonując to, co podsuwa zwykły porządek dnia. Ma ona być katechezą normalnego życia chrześcijańskiego, ma wyrastać z wzajemnych relacji społecznych, wpływu osobowego i z wymiany wartości chrześcijańskich. Do warunków określających powstanie atmosfery rodzinnej odpowiedniej do przeprowadzenia katechezy rodzinnej zaliczyć należy wszystko, co składa się na życie rodzinne. Jakość tej atmosfery zależy więc od warunków materialnych rodziny, pewnego standardu jej życia i poziomu kultury życia rodziny. Przede wszystkim jednak atmosfera rodzinna wyrasta z naturalnej więzi miłości, która łączy rodziców z sobą oraz z dziećmi, czy też rodzeństwo między sobą. Z tego naturalnego podłoża emocjonalnego rodzi się poczucie odpowiedzialności wśród członków rodziny za jej całość oraz za dobro każdego z nich z osobna. Szczególne znaczenie ma tu odpowiedzialność za formację religijną zdobywaną w rodzinie. Na rodzicach przede wszystkim spoczywa bardzo poważny obowiązek, a zarazem prawo chrześcijańskiego wychowania dzieci, zgodnie z nauką Kościoła³⁷. Rodzice chrześcijańscy budując Kościół domowy własnym przykładem uczą dzieci modlitwy i dawania życiem świadectwa o Chrystusie, wprowadzają je w zwyczaje chrześcijańskie i ukazują właściwą hierarchię wartości³⁸.

4.2. Postulaty związane z funkcjonowaniem katechezy rodzinnej

Podstawowe znaczenie dla wychowania w wierze ma bez wątpienia systematyczna katecheza, stanowiąca wprowadzenie we wszystkie wymiary

³⁶ Por. Cz. Czapów, *Rodzina a wychowanie*, Warszawa 1968, s. 217-226.

³⁷ Por. XLII Synod Diecezji Płockiej 1987-1991, dz. cyt., 40, 1.

³⁸ Por. tamże, 40, 3.

tajemnicy Chrystusa³⁹. Rodzice są katechetami, ponieważ są rodzicami. Katechetyczna funkcja rodziców wypływa więc bezpośrednio z macierzyństwa i ojcostwa⁴⁰. Logika wiary wskazuje na ciągłość między rodzeniem a wychowaniem. Rozwój pełnej osobowości, odpowiedzialnego człowieka, podlega tym samym prawidłom, które porządkują jego poczęcie i narodzenie. Stąd płynie katechetyczne uprawnienie rodziców, które uwydatnia się oczywiście jeszcze wyraźniej w przypadku rodziców chrześcijańskich. Staje się ono dla nich najważniejszym elementem ich chrześcijańskiego powołania⁴¹.

Pełne rozwiązanie problemu wychowania religijno-moralnego w rodzinie wydaje się więc dziś możliwe właśnie przez nawiązanie do katechumenatu rodzinnego, który określając rodziców jako pierwszych wychowawców włącza w działanie formacyjne wszystko, co składa się na pojęcie rodziny, daje katechumenowi możliwość bezpośredniego uczestnictwa w tym sposobie życia, który stawiany jest za cel rozwoju oraz włącza działanie rodziny we wspólny nurt działalności Kościoła.

Katecheza małych dzieci w rodzinie nie przybiera charakteru systematycznych i zorganizowanych spotkań. Sposób myślenia i postępowania domowników jest odbierany przez dziecko na drodze swoistego przenikania. Fundamentem życia religijnego dziecka staje się docierające do niego tą drogą świadectwo życia chrześcijańskiego. Często dociera ono do dziecka bez pośrednictwa słów i dokonuje się wśród codziennych realiów życia rodziny. Nauczanie religijne w rodzinie chrześcijańskiej przekazywane jest dzieciom niejako razem z życiem biologicznym i w ścisłym połączeniu ze związkami uczuciowymi. Przekazywanie wiary nie dokonuje się przez proste wypowiedzanie słów, lecz jest przekazem, który wpisuje się w życiowe relacje zachodzące między rodzicami i dziećmi. Szczególną okazją do katechezy rodzinnej stają się różne rodzinne wydarzenia – narodziny, choroba, śmierć kogoś z domowników, a także święta liturgiczne, wymagające wyjaśnienia ich religijnego sensu⁴².

Rodzina jest dla dziecka prawdziwym Kościołem, w którym zdobywa to, co udzielane jest ludziom przez Kościół, będący dla nich matką rodzącą do nowego życia. Dlatego rodzina może przyjąć i wypełnić obowiązki płynące z katechumenatu. Czas pobytu w rodzinie jest prawdziwym katechumenatem. Tu następuje generalna orientacja religijna dziecka, które spotyka

³⁹ Por. tamże, 41, 1.

⁴⁰ Por. J. Majka, Wychowanie chrześcijańskie – wychowaniem personalistycznym, w: Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej, red. F. Adamski, Kraków 1984, s. 50-52.

⁴¹ Por. I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej 1986-1990, dz. cyt., stat. 421-422.

⁴² Por. II Synod Diecezji Lubelskiej 1977-1985, dz. cyt., s. 114.

w rodzinie szczególnie sprzyjającą okazję do interioryzacji orędzia chrześcijańskiego i wzrostu w wierze. W rodzinie pojęcia przemieniają się w wartość, idee w działanie, a doktryna w życie. Wykonywanie zadań w ramach katechumenatu rodzinnego dokonuje się szczególnie za pomocą katechezy rodzinnej, która jest nieodłącznym elementem prawdziwego wychowania chrześcijańskiego⁴³.

Synody poszczególnych diecezji wskazują na różne aspekty tej katechezy. Przypominają więc, że katecheza rodzinna obejmuje nie tylko małe dzieci, a jej zadaniem jest też pogłębianie i umacnianie katechezy, którą dzieci otrzymują w punktach katechetycznych. Dlatego duszpasterze i katecheci powinni dołożyć wszelkich starań, aby taka katecheza rzeczywiście dokonywała się w jak największej liczbie rodzin⁴⁴.

Ten obowiązek katolickiego wychowania potomstwa rodzice i ci, którzy ich zastępują, spełniają między innymi poprzez troskę i wysoki poziom własnego życia religijno-moralnego, zapewnienie dziecku jak najwcześniejszego przyjęcia chrztu świętego, jak również troskę o czynny udział w przygotowaniu dzieci do pierwszej spowiedzi i Komunii świętej⁴⁵.

Nieaktualne są już natomiast, z oczywistych powodów, wezwania, jakie synody odbywające się w latach osiemdziesiątych kierowały do rodziców, wzywając ich do odpowiedzialności za organizowanie i funkcjonowanie punktów katechetycznych⁴⁶.

Mając jednak na względzie wagę zadań stojących przed rodziną jako wspólnotą katechetyczną rodzice chrześcijańscy powinni bardzo poważnie przygotowywać się do katechizowania swych dzieci i zadanie to pełnić z niezmiennym zapałem. Obowiązkiem duszpasterzy jest oczywiście wspieranie rodziców w religijnym wychowaniu młodego pokolenia. Synod zobowiązuje więc duszpasterzy do prowadzenia katechizacji dorosłych, szczególnie z okazji takich wydarzeń, jak: przygotowanie przedślubne⁴⁷, chrzest dziecka, pierwsza spowiedź i pierwsza Komunia święta dziecka, bierzmowanie dziecka, a także przy innych okazjach. Proboszczowie i wikariusze winni odbywać nadto w salach katechetycznych przynajmniej kilka razy w roku spotkania z rodzicami katechizowanych uczniów celem omawiania pojawiających się w związku z katechezą kwe-

⁴³ Por. J. Wilk, Katecheza jako podstawowa funkcja katechumenatu rodzinnego, art. cyt., s. 77.

⁴⁴ Por. II Synod Diecezji Lubelskiej 1977-1985, dz. cyt., s. 42.

⁴⁵ Por. XLII Synod Diecezji Płockiej 1987-1991, dz. cyt., 303.

⁴⁶ Por. tamże, 42.

⁴⁷ Por. J. Kłęczek, W. Szewczyk, Wspierać Kościół domowy, w: W Trzecie Tysiąclecie. Komentarz pastoralny do dokumentów II Polskiego Synodu Plenarnego, dz. cyt., s. 26-37.

stii organizacyjnych, a także celem przeprowadzania dla nich odpowiedniej katechezy⁴⁸. W spotkaniach tych winni uczestniczyć również katecheti świeccy uczący w tych klasach. Zaleca się, by oni także prowadzili z rodzicami niektóre katechezy. W ramach pracy parafialnej świeccy powinni też uczestniczyć w zadaniach przygotowania dzieci i młodzieży do sakramentów świętych⁴⁹. Godnymi polecenia i kontynuowania mogą być takie środowiska formacji dorosłych, jak Akcja Katolicka, Oaza Rodzin, Neokatechumenat, grupy młodych małżeństw itp.⁵⁰

Jednak przede wszystkim to sami rodzice muszą wciąż wkładać wysiłek, aby do katechizowania swych dzieci należycie się przygotować⁵¹. Jest to ich podstawowe zadanie, od którego nie mogą być zwolnieni⁵². Obowiązek ten stawia przed rodzicami między innymi następujące zadania:

- stworzenie w domu prawdziwie chrześcijańskiego środowiska wychowawczego, opartego na religijnym przeżywaniu wszystkich uroczystości religijnych⁵³;

- w miarę rozwoju umysłowego dziecka zaznajomienie go z podstawowymi prawdami wiary, wyjaśnienie wszystkiego, o co pyta w związku z religią, liturgią, świętami i uroczystościami religijnymi⁵⁴;

- włączanie dziecka w parafialną katechizację przedszkolną i w miarę możliwości branie w niej udziału, aby potem móc ją kontynuować w rodzinie⁵⁵;

- pomaganie proboszczowi i katechetom w organizowaniu katechezy dla dzieci przedszkolnych, a nawet włączanie się w jej prowadzenie⁵⁶;

- utrzymywanie stałego kontaktu z duszpasterzami, którzy razem z rodziną organizują i prowadzą katechizację⁵⁷.

Rodzice wraz z duszpasterzami powinni też zapewnić dzieciom i młodzieży jasne i subtelne wychowanie seksualne w powiązaniu z poznaniem i przyjęciem katolickich zasad moralnych kierujących tą dziedziną życia ludzkiego. Podobną troską należy otaczać dzieci i młodzież w dziedzinie wychowania do trzeźwości, prawdomówności, pracowitości⁵⁸. Również

⁴⁸ Por. I Synod Diecezji Drohiczyńskiej, dz. cyt., 14.

⁴⁹ Por. XLII Synod Diecezji Płockiej 1987-1991, dz. cyt., 40, 4.

⁵⁰ Por. Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, dz. cyt., 8.

⁵¹ Por. I Synod Diecezji Elckiej 1997-1999, dz. cyt., 531.

⁵² Por. tamże, 529.

⁵³ Por. IV Synod Diecezji Tarnowskiej 1982-1986, dz. cyt., 18, 1, 2.

⁵⁴ Por. tamże, 18. 1. 3.

⁵⁵ Por. tamże, 18. 1. 4.

⁵⁶ Por. tamże, 18. 1. 5.

⁵⁷ Por. tamże, 18. 1. 6.

⁵⁸ Por. tamże, 18., 2.

pierwszymi nauczycielami wiary są bezwzględnie właśnie rodzice i środowisko rodzinne⁵⁹.

Katecheza rodzinna, mimo wielu aktualnych problemów związanych z codziennym funkcjonowaniem rodziny, zwłaszcza jeśli chodzi o wychowanie dzieci, jest w stanie wypełnić te zadania⁶⁰. Jednak dopiero wtedy osiągnie ona zamierzone cele, gdy poszczególni członkowie rodziny będą sobie wzajemnie ufali, a w codziennym życiu rodzinnym będzie się toczył prawdziwy dialog, oparty na fundamencie mocnej wiary⁶¹.

Jest to szczególnie ważne dziś, gdy tak często dostrzegamy daleko idącą depersonalizację stosunków społecznych, a rodzina pozostaje niezwykle ważnym środowiskiem przeżycia godności każdej osoby ludzkiej. Rodzina tworzy szczególny system wspólnego działania. Każdy członek ma w niej swoje zadania do spełnienia, ale uczestniczą w nich wszyscy. Wzajemne stosunki są oparte na miłości, a pojawiające się różnego rodzaju przymusy, opierają się na poczuciu pewnej współodpowiedzialności. Specyfika rodziny, a co za tym idzie specyfika katechezy rodzinnej, sprawia, że już sam kontakt z drugą osobą jest pewną wartością, pewną nagrodą. Każda poszczególna osoba w rodzinie czuje dzięki temu, że właśnie na nią skierowane są wysiłki innych, że właśnie ona znajduje się w centrum grupy rodzinnej. Daje to przeżycie wartości i godności własnej osoby oraz godności i wartości innych członków rodziny⁶².

Małżeństwo i rodzina są bez wątpienia najbardziej naturalnymi instytucjami życia społecznego, podstawą jego istnienia i jednym z najcenniejszych dóbr ludzkości. Tę prawdę trzeba jednak dziś na nowo przypominać ludzkości, która zdaje się często lekceważyć, a nawet zupełnie odrzucać instytucję rodziny⁶³. Dlatego należy dziś nieustannie apelować do wszystkich kościelnych wspólnot rodzinnych, by podjęły trud odbudowy bądź ożywienia elementarnego chrześcijańskiego katechumenatu domowego⁶⁴, który nie może odbywać się oczywiście bez pomocy Kościoła⁶⁵, a przede wszystkim bez odpowiedniego przygotowania samych rodziców (por. CTTr, 68). To oni przecież muszą słowem i przykładem życia być dla dzieci pierwszymi zwiastunami wiary i głosicielami Ewangelii⁶⁶.

⁵⁹ Por. Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej, dz. cyt., 219.

⁶⁰ Por. Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, dz. cyt., 164.

⁶¹ Por. I Synod Diecezji Ełckiej 1997-1999, dz. cyt., 530.

⁶² Por. L. Dyczewski, *Rodzina. Społeczeństwo. Państwo*, Lublin 1994, s. 43.

⁶³ Por. S. Dziekoński, *Rola rodziców w chrześcijańskim wychowaniu potomstwa*, w: *Komunikacja wiary w Trzecim Tysiącleciu*, red. S. Dziekoński, Olecko 2000, s. 169.

⁶⁴ Por. III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej, dz. cyt., 74.

⁶⁵ Por. Drugi Synod Diecezji Włocławskiej, dz. cyt., stat. 59.

⁶⁶ Por. III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991, dz. cyt., s. 171.

Rola katechezy rodzinnej nie sprowadza się oczywiście, tylko do czynności dydaktycznych. Jej głównym zadaniem jest przeciwieństwo wytworzenie atmosfery autentycznego życia religijnego w rodzinie oraz pogłębianie i umacnianie katechezy, którą dzieci i młodzież otrzymują w szkole (por. CTr, 68). Do momentu osiągnięcia dojrzałości dziecko żyje wiarą rodziców, uczestniczy w ich modlitwach (por. KKK, 2685), a także poprzez obserwację ich życia moralnego i wydawane przez nich sądy o dobru i złu kształtuje swoje sumienie⁶⁷. Dlatego rodzice powinni rozmawiać z dzieckiem o katechezie szkolnej, niedzielnej liturgii, o problemach wiary i życia chrześcijańskiego, nie powinni zrzucać odpowiedzialności za religijne wychowanie na Kościół, czy, obecnie, na naukę religii w szkole⁶⁸.

**Fr Józef Stala: Guidelines for family Catechesis in the documents
of Church synods in Poland after 1980**

Shaping a mature man and Christian is a fundamental element of catechesis. Among its forms, particularly important is first and foremost family catechesis. The documents of the universal Church and the documents of church Synods in Poland contain many statements characterising a Christian family as an environment for preaching the word of God. They all emphasize the family as an educational environment which cannot be replaced by anything. The catechetical function of parents springs directly from motherhood and fatherhood. Within centuries family catechesis developed many forms – The Church attempts to revive its old forms and look for new ways. Family catechesis takes its own specific form on many levels. This is done by the magisterium of life and magisterium of word.

The Synods of particular dioceses point to different aspects of catechesis.

⁶⁷ Por. Pierwszy Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996-2001, dz. cyt., 111.

⁶⁸ Por. Poznański Synod Archidiecezjalny 1992-1993, dz. cyt., s. 86.